

SZÖVEGÉRTÉS ÉS FOGALOMHASZNÁLAT

A taneszköz azzal a **céllal** és **segítő szándékkal** készült, hogy a szövegértési képességek fejlesztése és mérése **ne kampányszerűen** – az érettségire való közvetlen felkészülés jegyében vagy egy-egy reprezentatív mérés előtt – történjen, hanem a magyar nyelv és irodalom oktatásának **szerves és állandó** része legyen.

Tudatosítja tehát, hogy a szövegértési és fogalomhasználati kompetenciák fejlesztése és mérése:

- **folyamatos** feladat a 9–12. évfolyamon is, és
- **a tantárgy tematikájához, ismeretanyagához** kapcsolódik.

A szövegértés **tantárgyközi kompetencia** – **minden tantárgy** tanításában kiemelten fejlesztendő képesség!

A magyartanításnak **nem feladata** a **más szaktárgyakhoz** kapcsolódó, ismeretterjesztő vagy gyakorlati szövegművek értésének vizsgálata, de a saját tantárgyi kereteihez kötődő fejlesztéssel is segíti a tantárgyfüggetlen kompetenciafejlesztést!

Az Irodalom 12. Szövegértés és fogalomhasználat a **12. évfolyam irodalmi ismeretanyagához** kapcsolódó, képességszintjének megfelelő feladatsorokat tartalmaz.

A feladatsorok szemléletükben és felépítésükben a magyar nyelv és irodalom **érettségi feladattípusainak** mintájára készültek, és ehhez igazodnak a 40 pontos értékelési lehetőségek is.

A szövegértési feladatsorok és a nyelvi-irodalmi műveltségi feladatok között nem az elsajátított ismeretek mennyiségében és alkalmazásában van különbség, hanem abban, hogy **másfajta** szövegértési **képességeket, technikákat, ismereteket** kíván a **kétféle feladattípus**.

Mivel a **szövegértési és a fogalomhasználati kompetencia** fejlesztésére egyaránt szükség van, ezért ajánlott **mindkettő gyakorlása és gyakoroltatása**.

A 12. évfolyam ismeretanyagához kötődő kötet

– **10 szövegértési feladatsort** közöl, az évfolyam irodalmi ismeretanyagának szerzőihez kapcsolódóan: **Kassák Lajos, Szabó Lőrinc, Márai Sándor, Illyés Gyula, Örkény István, Esterházy Péter** és **Albert Camus** írásaiból, illetve esszé-, tanulmányrészleteket **József Attiláról, Franz Kafkáról, Illyés Gyula** *Egy mondat a zsarnokságról* című költeményéről, **Weöres Sándor** *Psychéjéről*, **Nagy László** költészetéről.

Célkitűzés a kiemelkedő szerzők műveivel, illetve jelentős tanulmányok, értekezések, esszék részleteivel való szövegszintű ismerkedés is.

– **5 nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsort** közöl, **életmű** szinten megismerendő szerzőre, **József Attilára** irányultan, illetve az évfolyam ismeretanyagához – **Karinthy, Pilinszky, Radnóti, Orbán Ottó** – kötődő bázisszövegű, de **összefoglaló jellegű** további 4 feladatsort, az érettségi vizsga előtti mérések lehetőségével. Az öt nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor tehát nemcsak a 12. évfolyam ismeretanyagához kapcsolódik, hanem áttekintő ellenőrzésre is alkalmas.

A szövegbázisok szépirodalmi alkotások vagy értekezések; 20. századi alkotók művei.

A TANESZKÖZ BEMUTATÁSA, JELLEGE

CÉLJA	<ul style="list-style-type: none">▪ A szövegértési és fogalomhasználati képességek és készségek folyamatos fejlesztése, mérése;▪ gyakorlás és ellenőrzés;▪ a figyelemnek a szövegekre irányítása.
--------------	---

TARTALMA	A 12. évfolyam ismeretanyagához kapcsolódó, képességszintjének megfelelő feladatsorok. <ul style="list-style-type: none">▪ 10 szövegértési feladatsor▪ 5 nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor
-----------------	---

ÚJDONSÁGA	<ul style="list-style-type: none">▪ A feladatsorok az érettségi feladattípusainak mintájára készültek, és ehhez igazodnak az értékelési lehetőségek (40 pont) is.▪ A feladatsorok az évfolyam ismeretanyagához kapcsolódnak, és▪ a lineáris tananyag-elrendezéshez, figyelembe véve a tantervek és az érettségi követelményrendszerét.
------------------	--

HELYE A TANESZKÖZ- SOROZATBAN	A szövegértési feladatsorok a fokozatosság elvének betartásával készültek. A 12. évfolyamnak szánt taneszköz <ul style="list-style-type: none">▪ mind a szövegértési feladatsorokban,▪ mind a műveltségi feladatsorokban,▪ mind ezek értékelésében az érettségi vizsga feladatsorainak mintáját követi.
--	--

A FELADATSOROK BÁZISSZÖVEGÉNEK JELLEGE	A feladatsorok bázisszövege mindvégig kapcsolódik a magyar irodalom tantárgy ismeretköreihez. A bázisszövegek <ul style="list-style-type: none">▪ esszé-részleteket,▪ értekezés-, tanulmányrészleteket,▪ műértelmezést,▪ előadásszöveget,▪ (esetenként) lírai alkotásokat tartalmaznak. Lehetővé teszik a súlyponti témakörök ismeretanyagának bővítését, és néhány szépirodalmi alkotás, illetve értekezés-részlet értő olvasását, szövegirányult megközelítését.
---	---

**FELHASZNÁLÁSI
LEHETŐSÉGEK**

- Gyakorlás, mérés az adott évfolyamon
- Ismétlés, ellenőrzés
- Próbamérés az érettségire készülőknek

**METODIKAI
FELHASZNÁLHATÓSÁG**

- Egyéni gyakorlás
- Tanórai munka (egyéni vagy csoportos)
- Témazáró ellenőrzés

**AZ ELLENŐRZÉS
LEHETŐSÉGE**

A kiadványhoz javítási-értékelési útmutató készült.

■ SZÖVEGÉRTÉSI FELADATSOROK

■ 1. Albert Camus: Remény és abszurdum Franz Kafka életművében

(részlet)

Kafka művészetének a lényege, hogy újraolvasásra kényszeríti az olvasót. Könyveinek a megoldása vagy éppen a megoldás hiánya különböző magyarázatokat tesz lehetővé, de mivel e magyarázatok nincsenek világosan kifejtve, új szemszögből kell újraolvasnunk a történetet, hogy megbizonyosodhassunk megalapozottságukról. Néha kétféleképpen is értelmezhetjük történeteit, ez pedig kétszeri olvasást igényel. Az író célja éppen ez volt. De téves úton járnánk, ha Kafkánál minden egyes részletet értelmezni próbálnánk. A szimbólum mindig általános, és bármily pontos is a fordítása, a művész csak a változatait tudja visszaadni: szó szerinti egyezés sohasem lehetséges. Egyébként is, semmi sem érthető olyan nehezen, mint egy szimbolikus mű. A szimbólum mindig túlhaladja azt, aki használja, és valójában többet mondhat vele, mint amennyit ő kifejezni vél. Legbiztosabban úgy ragadhatjuk meg, ha nem erőszakoljuk, ha elfogulatlanul kezdünk bele a műbe, és nem kutatjuk titkos áramlatait. Kafkánál mindenképpen az a legbecsületesebb eljárás, ha belemegyünk a játékba, és a drámát látszata, a regényt formája felől közelítjük meg.

Az előítélet nélküli olvasó első látásra nyugtalanító kalandokkal találkozik, reszkető és makacs szereplők hajszolnak meg nem fogalmazott problémákat. *A perben* Josef K.-t vád alá helyezik. De nem tudja, hogy mivel vádolják. Szeretne ugyan védekezni, de nem tudja, hogy miért. Az ügyvédek szerint nehéz ügyről van szó. Közben nem hanyagolja el a szerelmet, nem hanyagolja el a táplálkozást, éppúgy olvas újságot. Aztán elítélik. De a bíróság terme nagyon sötét. Nem sokat ért az egészből. Csak feltételezi, hogy elítélték, de hogy mire, azzal nemigen törődik. Néha kételkedik is az egészben, és nyugodtan él tovább. Hosszú idő múltán két jól öltözött, udvarias férfi jelenik meg nála, és felszólítják, kövesse őket. Igen udvariasan egy nyomorult külvárosba vezetik, fejét egy kőnek támasztják, egyikük keze a torkára fonódik, és a másik kést dőf a szívébe. Mielőtt meghalna, az elítélt csak ennyit mond: „Akár egy kutya.”

Láthatjuk, hogy nehéz szimbólumról beszélni egy olyan történettel kapcsolatban, amelynek legfőbb erénye éppen a természetesség. De a természetesség nehezen érthető fogalom. Vannak művek, amelyeknek cselekményét az olvasó természetesnek találja. De vannak olyan művek (igaz, ilyen jóval kevesebb akad), amelyekben a főhős találja természetesnek mindazt, ami vele történik. Különös, de magától értetődő paradoxonként: minél rendkívülibb kalandokon megy át a főhős, annál érezhetőbbé válik az elbeszélés természetessége, arányosan azzal a távolsággal, amelyet az olvasó érez egy emberi élet különössége és amaz egyszerűség között, amellyel ez az ember sorsát elfogadja. Úgy látszik, Kafka természetessége ilyenfajta természetesség. Értjük tehát, hogy mit akar kifejezni *A per*. Azt mondják, hogy az emberi sorsot. Bizonyára így van. De mindez sokkal egyszerűbb és egyben sokkal bonyolultabb. Más szóval, a regény jelentése sajtáságosabb és személyesebb Kafkának. Bizonyos mértékben ő maga beszél, mikor bennünket gyóntat. Ő él, őt ítélik el. Azt pedig már regényének első lapjain megtudja, hogy mi vár rá ebben a világban, és ha próbál is segíteni baján, minden meghökkenés nélkül teszi. Sohasem csodálkozik eléggé azon, hogy nem csodálkozik. Ezekből az ellentmondásokból ismerhetjük fel az abszurd mű első jegyeit. Az elme a konkrétba vetíti szellemi tragédiáját. Ezt viszont csak egy állandó paradoxon segítségével képes elérni, egy olyan paradoxonéval, amely elegendő erőt ad a színeknek, hogy kifejezzék a semmit, s elegendő erőt a mindennapi gesztusoknak, hogy közvetítsék az örök életű ambíciókat.

Hasonlóképpen: *A kastély* egyrészt talán cselekvő teológia, de elsősorban mégiscsak egy kegyelmét kereső lélek egyéni kalandja, egy olyan ember kalandja, aki a világ dolgainak nagyszerű titkát és az asszonyokban szunnyadó Isten jeleit kutatja. Az *Átváltozás* pedig minden bizonnyal a

tisztánlátás etikájának iszonyú képét adja. De egyben annak a kiszámíthatatlan csodálkozásnak is a szülőtte, amellyel az ember fölfedezi önmagában az állatot, amivé minden különösebb erőfeszítés nélkül átváltozhat. Ebben az alapvető kettősségben rejlik Kafka titka. A természetes és a rendkívüli, az egyéni és az általános, a tragikus és a mindennapos, az abszurd és a logikus közti folytonos ingadozás egész életművén végigvonul, ez adja tulajdonképpen mélységét és jelentését. Ezeket a paradoxonokat kell számba venni, ezeket az ellentmondásokat kell kiemelni, ha meg akarjuk érteni az abszurd alkotást.

Egy szimbólumhoz ugyanis két szintre van szükség, két eszme- és érzésvilágra és egy összefüggés-szótárra a kettő közt. A legnehezebb feladat ennek a szöszedetnek az összeállítása. De ha tudomásul vesszük, hogy két világgal van dolgunk, akkor máris rátaláltunk titkos összefüggéseik útjára. Kafkánál ez a két világ egyrészt a mindennapi élet, másrészt a természetfölötti nyugtalanság. Úgy érezhetjük, hogy itt Nietzsche mondásának – „a nagy problémák az utcán hevernek” – vég nélküli felhasználását látjuk.

Van az emberi létben – ez minden irodalom közhelye – valami alapvető abszurdum, de egyzersmind valami engesztelhetetlen nagyság is. A kettő természetszerűleg egybeesik. Mindkettő megmutatkozik, mondjuk ki még egyszer, abban a nevetséges különbségben, amely lelkünk mértéktelenségét és a test mulandó örömeit választja el egymástól. Az abszurd éppen az, hogy ez a lélek messze maga mögött hagyja a testét. Ha valaki ábrázolni akarná ezt az abszurdumot, a párhuzamos ellentétek játékával keltheti a legjobban életre. Ily módon fejezi ki Kafka a tragédiát a mindennappal, az abszurdot pedig a logikussal.

A tragikus hőst játszó színész akkor játssza jól a szerepét, ha minél kevésbé túloz. Ha mértéket tart, a felidézett borzalom mértéktelenné lesz. A görög tragédia ebből a szempontból igen sok példával szolgálhat. Egy tragikus műben a végzet legjobban a logikus és a természetes mögött ismerhető fel. Oidipusz sorsa előre ismeretes. Természetfölötti tényezők határoztak úgy, hogy gyilkosságot és vérfertőzést fog elkövetni. A dráma fő célja annak a logikai rendszernek a bemutatása, amely következtetésről következtetésre teljesíti be a hős végzetét. Hogy ezt a szokatlan sorsot megismertetik velünk, épp valóságatlansága miatt, önmagában még nem rettenetes. De ha szükségessége bebizonyosodik a mindennapi élet, a társadalom, az állam, a megszokott érzések keretében is, akkor a borzalom általános érvényűvé válik. Abban a lázadásban, amely az embert fölkaparja, és azt mondatja vele: „Ez lehetetlen”, már ott van a kétségbeesett bizonyosság, hogy „ez” bizony lehetséges.

Íme, a görög tragédia egész titka, vagy legalábbis e titok egyik aspektusa. Mert van egy másik is, amely – ha fordított módszert alkalmazunk – segítségünkre lehet, hogy jobban megértsük Kafkát. Az emberi szívnek megvan az a rossz szokása, hogy csak azt nevezi végzetnek, ami eltiporja. Pedig a maga módján a boldogság is értelmetlen, hisz kikerülhetetlen. A modern ember, hacsak nem ismeri félre, mégis magának tulajdonítja érdemét. Sok mindent mondhatnánk el még viszont a görög tragédiában ábrázolt kivételes sorsokról és a legendák kedves hőseiről, akik, mint Odüsszeusz, a legveszélyesebb kalandok közepette menekednek meg önmaguktól.

Mindenesetre föl kell figyelni arra a rejtett cinkosságra, amely a tragikusban egyesíti a logikust és a mindennapost. Ezért kereskedelmi utazó Samsa, az *Átváltozás* hőse. Ez az oka annak, hogy különös kalandjában, amelynek során rovarrá válik, csupán egyetlen dolog nyugtalanítja, az, hogy főnöke haragudni fog távolléte miatt. Lábai és csápjai nőnek, gerince meggömbül, fehér pöttyök lepik el a hasát – nem mondom, hogy nem csodálkozik el rajta, hisz akkor elmaradna a hatás –, de mindezt csak „csekély kellemetlenségnek” érzi. Ebben az árnyalatban benne van Kafka egész művészete. Legfontosabb művében, *A kastélyban* a mindennapi élet részletei foglalják el a nagyobb részt, de ez a különös regény, amelyben semmi sem fejeződik be soha, és minden újra kezdődik, mégiscsak egy kegyelmét kereső lélek nagy kalandja. A probléma cselekménnyé alakítása, az általános és a különös egybeesése még a nagy alkotókra jellemző apró fogásokban is felismerhető. A *per* főhősét hívhatták volna Schmidtnek vagy Franz Kafkának is. Mégis Josef K.-nak hívják. Nem azonos Kafkával és mégis azonos. Átlag európai. Olyan, mint mindenki más. De egyben ő K. tulajdonságainak összessége is, vagyis az *x* ebben a hús-vér egyenletben.

Ugyanezt az összefüggést használja fel Kafka, amikor az abszurdumot akarja kifejezni. Mindenki ismeri a fürdőkédban horgászó bolond történetét; egy orvos, akinek megváltak a maga nézetei az elmebajok lélektani kezeléséről, megkérdezte tőle, „harapnak-e már”, mire ezt a zord választ kapta: „Te hülye, hát nem látod, hogy ez egy fürdőké.” A történet a hóbotos műfajba tartozik, de jól megfigyelhető benne, hogyan kapcsolódik az abszurd hatás a logikai túlzáshoz. Kafka világa tulajdonképpen szavakkal ki nem fejezhető világ, amelyben az ember azt a kegyetlen fényűzést engedi meg magának, hogy fürdőkédban horgászik, holott tudja, nem foghat benne semmit.

Szövegértési feladatsor

Olvasd el figyelmesen a fenti szöveget, majd ennek alapján válaszolj az alábbi kérdésekre!
(40 pont)

1. A szöveg információi alapján azonosítsd a következő Kafka-művek részleteit, és töltsd ki a táblázatot! 3

A) Késő este volt, mikor ... megérkezett. A falu vastag hó alatt pihent. A várhegyet nem lehetett látni, köd és sötétség vette körül, a nagy ... a leghalványabb fény sem jelezte. ... sokáig állt a fahídon, mely az országútról a faluba vezetett, és föl nézett a semmibe.

B) A harmincegyedik születésnapját megelőző estén, este 9 óra tájt lehetett, az utcák épp elcsöndesedtek, két úr állított be ... lakására. Hosszú kabátban voltak, sápadtak és kövérek, cilinderük szinte a fejükhöz nőtt. A lakás ajtaja előtt kissé udvariaskodtak, ki lépjen be először.

C) ... tekintete ezután az ablakra vetődött, és a borongós időtől – hallani lehetett, amint esőcseppek koppannak a párkány bádoglepára – egészen mélabússá vált. „Mi lenne, ha kicsit még aludnék, és elfelejteném ezt az egész őrültséget?” – gondolta, de ez megvalósíthatatlan volt, mert megszokta, hogy a jobb oldalán fekszik, jelenlegi állapotában azonban nem tudott oldalára fordulni.

A mű betűjele	A mű címe	A szereplő neve
	<i>A per</i>	
		<i>K.</i>

2. Milyen kettősség jellemzi Kafka munkásságát, ábrázolásmódját Camus [*kámü*] szerint? Legalább 3 ellentétpárt állíts fel! 3

.....

.....

.....

3. Az egész szöveg ismeretében fejezd be az alábbi mondatokat! Használd a megadott kötő- és utalószókat! 3

a) *akkor, mert, ha* 1

Kafka szerint a tragikus színész ne játssza túl a szerepét,

.....

b) *hogy, ha, és, akkor* 1

A per főhőse már a mű kezdetén megtudja,

.....

c) *hogy, ami, pedig* 1

Az emberi szívnek megvan az a rossz szokása,

.....

3

4. Mi a szimbólum szerepe Kafka munkásságában? 3 lényegi elemet említs az értekezés alapján!

.....
.....
.....

6

5. Igaz vagy hamis? A megállapítások mellé írd a megfelelő (I vagy H) betűjelet!

A szerző szerint

1

a) *A per* a legfontosabb Kafka-mű.

1

b) Samsa a kastély meglátogatását kellemetlenségként fogja föl.

1

c) A görög tragédia magyarázatot adhat a modern kor emberének problémáira.

Camus

1

d) egy eposzra is hivatkozik írásában.

1

e) a boldogságot is végzetnek tartja.

1

f) a thébai mondakört is felidézi.

3

6. Mitől vált tragikussá Oidipusz sorsa? 3 tartalmi elemmel válaszolj!

.....
.....
.....

4

7. Keresd ki a szövegből az alábbi magyarázatok fogalmi megfelelőit!

1

a) nézőpont, szemlélet, megvilágítás, vonatkozás, jelleg, jellemző

A keresett fogalom:

1

b) látszólagos lehetetlenség, képtelenség, ellentmondás; gondolatalakzat két olyan ítéletből, melyek csak látszólagosan zárják ki egymást

A keresett fogalom:

1

c) megnyilatkozás, tett (valaki irányában); taglejtés, mozdulat

A keresett fogalom:

1

d) törekvés, iparkodás, érvényesülési igyekezet, becsvágy, törtetés, nagyravágyás

A keresett fogalom:

3

8. Fogalmazd meg, miként jelentkezik a szerző szerint az emberi lét alapvető abszurditása!

.....
.....
.....
.....
.....
.....

■ 2. *Kassák Lajos: „A rettenetes nagy hamu” alól Babits Mihályhoz*

Köszönettel kezdem.

Köszöntöm Babits Mihályt, aki egyeztetendős neki-nekilendülésünk óta nagy vakságok és sok kis betyárságok után elsőnek vetette ránk komolyan a szemét – vagy elsőnek merete bevallani, hogy ránk vetett szemével komolyan mérlegelni kényszerül bennünket.

„Bekormozott arccal, rettentő nagy hamu alatt” látott meg bennünket, és sok fölösleges dekoráció kedvetleníti tőlünk – megpróbáljuk kissé tisztábbra egyszerűsíteni magunkat elé.

Kritikusunk a nemzedékek törvényszerű egymásra következését kultúrában és művészetben a pireuszi fáklyaversenyekkel példázza, és így kiált föl: „Hol vannak a húszevesek?” Nem találkozott velük (nem, egészen máig), pedig tudta, hogy „docilis arccal, magukba titánkodva ott járnak el az ablak alatt”. Ezekre a naiv ablakra pislogókra panaszkodik Babits, s aztán egyszerre elének önti panaszait, akikkel a *Nyugat* eleven és lehiggadt tíz esztendejében először találkozott szemtől szembe. Lemért, analizált, kritikai konklúziót vont le művészetünkről, s engedelmével most mi is ezt a metódust fogjuk követni bizonyításul annak, hogy Babits tőlünk való elkedvetlenedésének nem csupán mi vagyunk az okai.

Az első csomónk, amivel Babitsot meglöktük: a program. A magunk javára mindjárt lejegyezzük, hogy ezt a programot nem az új lapok szokásához híven az első számunkban adtuk meg magunk által sem át nem értett publikumcsalogatónak egy mutatónyosbódé bámulásához, hanem a tizedik számunkban terítettük olvasóink elé vagy az új költők elé, akiket elég jól sejtettünk az ismeretlenségben. A programot erőnkhez képest tíz számon át előre dokumentáltuk, tehát kellett, hogy megszerkesztésekor át is értsük azt! Csodálkozunk, hogy Babits, aki szintén át tudta érteni tőlünk, s a *Nyugat* oldalain akkora kitartással magyarázza, egészen más eredményre jut vele, mint mi. Azt hisszük, az egészét mégsem értette meg annyira, mint ahogy azt ő a mi rovásunkra állítja! Azt mondja: a program recept. „A recept, mint minden külső irányozás, csak ártó hatású lehet.” „Az Újat és Nagyot, ha valóban nagy tehetségek, meg fogják valósítani úgyis: recept szerint soha nem valósítható meg.” Valóban igaza van! De ezt a tanácsot már sokszor kiosztották, s nem mindig azoknak, akik rászolgáltak – s talán most sem azoknak.

1. A *Tett* programjának a hangsúlya nem a művészi produktumon, a megcsinálás hangján van (annyira sem, mint Babitsnál), hanem a művészen mint szociális emberen.

2. A témakör az esztétika korlátok nélküli kiszélesítése. Az erőnek és akaratnak – mint az egyetlen maradandó művészi abszolútumnak – megismerése és érvényesítése.

3. A Babits által nagyon fájlalt technikai részről pedig csak ennyi: a megcsinálás hogyanjéért ne kukucskálj be a mások ablakain!

Ennél semmivel sem mond egyebet a mi programunk, s ez nem recept, még kevésbé demagógia. Így velünk szemben Babits fiatalokat intő metódusát is programnak vehetjük. „Tehetséges íróra vall, de még nem elég az ízlése... a technikája... az életet nem ismerheti még... érni, üledni kell...” Program ez is, csak jóval hüvelykszorítóbb, mint a miénk! Ahelyett, hogy a született fenyőt a pálmaházban akarnánk megnemesíteni, kint a hegytetőn akarjuk rácsurgatni az éltető napot. Programunkkal értelmi ugródeszkat akarunk adni az új generációnak, akinek éppen azért, mert nálunk már törvényszerűleg megtörtént a „hagyományos asszociációk” beidegzése, semmi szükségük nincs az élettapasztalatok „gyűjtésére”, a meglévő formák föltétlen végigcsinálására. Mint művészek onnan ugorhatnak, sőt kell nekik tovább ugarniuk, ahol az előtte járók elé születtek.

A mi programunk egy végtelen síkot húz a fiatal költő lába elé, mondván: „no, fuss ki a világból, ha van hozzá merszed és erőd”, s drótsövényt állít a háta mögé. Babits programja (vagy esztétikai kritikája, vagy időbeli előjoga, vagy nem tudom én mije) rettentően kigödrözött lép-

csőkolosszust állít az új költő elé, s mondván: „hát lássuk, ha csakugyan jó inaid vannak a csikói kedvhez, mászd meg előbb ezt a tapasztalati golgotát”, és jó puha ágyat nyit a háta mögött arra az esetre, „ha netalántán meggondolná magát a bohó”. Hogy kritikusunk mért gondolja azt, hogy a mi „okoskodásunkkal” szemben az ő „okoskodásának” van igaza... azt nem tudjuk.

Technikáról szólván Babits a képzőművészetre is átutalja a figyelmünket. „Az idők új arcát énekelni – mondja –, ahhoz épp oly kevés a lelkesedés, mint megfesteni egy ilyen arcot a festőnek.” „Vajon hogy tudna egy arc valóságához férközni a festő, aki a rendelkezésére álló eszközöket s mesterségének százados technikáját elvszerűleg még csak megismerni sem akarja...” Így áll ez a festészetre? Kérjük Babitsot, nézze csak át a négerek plasztikáját és az egész primitív festők képeit – minden technikai készség nélkül is mennyivel inkább fogták meg és juttatták érvényre azok az arc karakterét, tehát modelljük leglényegét, mint a mi „technikai eszközökkel” rendelkező Vadász Miklósunk. Sőt, a „százados technikai eszközökkel” rendelkező Mackart is csak szép képeket festett, kinek-kinek. A „százados technikai eszközök” még másodsorban sem teszik a művészetet.

Primitívek. És ez alatt a jelző alatt beszélhetünk a szabad versről és a kompozícióról is. Az előbbiről mint *A Tett* „ideáljáról”, a másodikról mint olyanról, amit *A Tett*-ben „teljesen elvetettek”.

1. Régi igazság, hogy abszolút szabadság nincs, tehát az abszolút szabad vers sincs. Amint az emberi tudatnak szörnyű erkölcsi béklyó „szabadságának” teljes megérzése, úgy a művész fantáziájából önálló életre kívánczó vízióknak is leghatalmasabb ellensége a megadott formaszabadság!

2. A laikus által úgynevezett szabad forma szerintünk a legkomplikáltabb forma, a lényeg formája. A szabad vers formáját éppen a belső struktúra adja; az adódó téma, életdarab tudatos centrumba lökése alakítja a vers szemmel látható külsőségeit!

A két pontban azt akartam adni, hogy *A Tett* szerkesztője szerint (Babits Mihály engem gyanúsít a fiatalok megrontásával, a magam módján meg is teszem azt) a szabad versnek van a leggazdagabb és egyben leglebírhatatlanabb formája, s hogy ez a forma sohasem a priori¹ jelentkezik, hanem mondanivalóról mondanivalóra, a vízió pszichikális és fizikális egy pontba szorítása vagy *A Tett*-nél „elvetett” komponálás szüli meg. Most beszéljünk arról, hogy mi a kompozíció?! A mondatokban magyarázkodás helyett és azért is, hogy mi is hívjuk segítségünkre a képzőművészetet: Babits szíves figyelmébe ajánljuk Kandinsky vásznait, ahol az „értelem és komponáltság” hiányában éppen a pszichikai értelem és a nagyszerű kompozíció dominálja a képet. De ettől a nekünk is jó szolgálatot tehető utalástól függetlenül is, tudatossággal állítom Babitscsal szemben, hogy a mi szabad verseink a lehető legszigorúbban megkomponált egészek, és éppen ez a komponáltság választja el őket Walt Whitman szabad verseitől. Walt Whitmannel vállaljuk a rokonságot (sőt azt is tudjuk, hogy 1819-ben született), de ő még sokkal inkább az intuíció rabja volt, impresszionista, semhogy mesterünknek fogadnánk el.

Walt Whitmantól is csak annyit tanultunk, mint amennyit jó eszünkkel minden nagy költőtől el kellett tanulnunk – mert hiszen Babits kultúrsumjúsága mellett mi sem a dühöngő analfabétaságot akarjuk visszaerőszakolni a világra!

De ha nagyon sokaknak az az igazság, hogy a verset mint művészi produktumot legnemesebben a sorok mértéke, az ütem egyöntetűsége, a melódia finomsága, a rímek pontos glédába állítása és más ilyen verklibe-foghatóságok jelzik, úgy mi lemondunk versforgó titulusunkról s verseinket a magunk és olvasóbarátaink részére szerényen csak költeményeknek fogjuk nevezni. Költeményeknek, melyekben a jó és jóakarató szem, sok egyéb értéken kívül, a poétika és stilisztika szentszereit is megtalálhatja. [...]

A harmóniáról. Babits szemünkre veti, hogy harmóniátlanok vagyunk. „*A Tett* propagandája: valóságos anarchia.” De egyben hozzáteszi ezt is: „Ne áltassuk magunkat – anarchia a mai ifjúságnak csakis rokonszenves lehet.” Ezzel az őszinte továbbgondolással nagyon megkönnyítette a magyarázkodásunkat. Hiszen már maga az a szó, hogy harmóniátlan: az egyéni érdekeken kívül esve tarthatatlan.

A harmónia: a létezés, a minden, a világ külső és belső élete. A káoszt csupán az érdekeltek ismerik. A semleges alanyunk csak harmóniát találunk a szótárában! [...]

Elég volt a „jóból, szépből”! [...]

Babits Mihály nagyra becsült cikkére, fenti köszönetemmel még ennyit:

Hogy lapunk címe, *A Tett* nem is olyan új, mint mi hisszük? Mi, mint a legkisebb ötletünkkel, sohasem hivalkodtunk vele. De egész szelíden mondva: emlékszünk rá, mikor a *Nyugatra* mint címre szintén mondtak Babitséhoz hasonló vádakat, s igazságuk fölösleges igazság volt!

Még azt is szeretném korigálni, hogy tévedésből sem vagyunk kimondottan szimultanisták, és semmiféle isták és izmusok nem vagyunk, és új irodalmi iskolát sem akarunk csinálni, csak a „jó” szó ártértékelésében jó költők akarunk lenni, azaz jó költeményeket szeretnénk a legfrissebb olvasógeneráció elé adni. És bízunk az akaratunkban, mert az előttünk futók s már a pihenésre fáradtak kezéből mi is átvettük az örökéggő fáklyát, s csak az a különbség köztünk, hogy más felé érezzük a célba vezető utat, mint ők, és más, színesebb, gazdagabb hangszereléssel akarjuk kidobni magunkból azt, ami művészet!

(1916)

¹ a priori: függetlenül, tapasztalatot mellőzve, eleve

Szövegértési feladatsor

Olvasd el figyelmesen a fenti szöveget, majd ennek alapján válaszolj az alábbi kérdésekre!
(40 pont)

1. Milyen retorikai elv szervezi Kassák írását? Nevezd meg a szöveg szerkezetének 3 legfontosabb elemét! 3

.....

.....

.....

2. Babits *Ma, holnap és irodalom* (1) című írására reagál Kassák Lajos. Babits *Felelet* (2) címmel válaszol Kassák cikkére. 5

Állapítsd meg, melyik Babits-írásból valók a következő idézetek! A mondatok mellé írd a megfelelő (1 vagy 2) számot!

- a) Összeszorított foggal jártak az utcán, és benéztek az ablakon. 1
- b) A szabad versre vonatkozólag Kassák véleménye más, mint az enyém. 1
- c) Mit állíthat egy szerkesztő a lapjában megjelent versekről? 1
- d) Kassák állítja, hogy *A Tett* versei jól komponált versek. 1
- e) A szabadságot nem lehet eloltani soha, és ez a mai ifjúság:
makacsul bizsergő parázs a rettentő hamu alatt. 1

3. Mit példáz Babits a *pireuszi fáklyaversennyel*? Miként értékeli a képet Kassák Lajos? 2-2 lényeges tartalmi elemmel válaszolj! 4

„pireuszi fáklyaverseny”	
Babits Mihály	Kassák Lajos

4. Kapcsold össze a fogalmakat a meghatározásokkal! A megfelelő betűjelet írd a fogalmak mellé! 4

- a) szimultaneizmus 1
- b) docilis 1
- c) abszolútum 1
- d) konklúzió 1

- A) mindentől független, a létezőt önmagában megtestesítő és azt létrehozó szubjektum
- B) tanulékony
- C) eltérés, szétágazás
- D) egy időben, de nem egy helyen történő események párhuzamos ábrázolása
- E) következtetés, zárótétel

- 3
- 1
- 1
- 1
- 2
- 4
- 1
- 1
- 1
- 1
- 6
- 1
- 1
- 3
- 1
- 1
- 2
- 1
- 1
- 1
11. A Babits-cikk a „rettenetes nagy hamut” a világháborúra, a szabadságot nélkülöző politikai-társadalmi helyzetre vonatkoztatta. Miként értelmezi válaszában a kifejezést Kassák? Lényeges tartalmi elemmel válaszolj!
-
-
-

5. Kire vonatkoznak az egyes megállapítások? Írd a nevet a jellemző mellé!

- a) a szabad vers atyja:
- b) a technikai felkészültség még nem teszi nagygyá a festőt:
- c) festményeit nem a babitsi értelemben vett kompozíció uralja:

6. Milyen értelemben használja a *primitív* szót Babits, illetve Kassák? 1-1 lényegi elemmel válaszolj!

- Babits:
- Kassák:

7. Vizsgáld meg Kassák alábbi megjegyzését!

(*sőt azt is tudjuk, hogy 1819-ben született*)

- a) A zárójel szerepe:
- b) A megjegyzés hangneme:
- c) A megjegyzés tartalma:
- d) A megjegyzés célja:

8. Fogalmazd meg a szöveg alapján a művészet programszerűségéről vallott kassáki álláspontot!

- a) A program elvi szükségessége (1 elem):
- b) A *Tett* programjának meghirdetése (1 elem):
- c) A *Tett* programjának tartalma (3 elem):
-
-
- d) A program képi megjelenítése (1 elem):

9. „Program szerint lehet vécére járni, de nem lehet verset írni” (Weöres Sándor) Keress ki és másolj le a szövegből egy hasonló tartalmú gondolatot!

.....

.....

10. Értelmezd az alábbi képes kifejezéseket!

- a) jó puha ágy:
- b) hüvelykzsorító(bb):

